

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemană: DUMINEC'A.

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a:
Pe unu anu 5 fl.—cr., pe $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. 50 cr.
Pentru Romani'a si strainetate:
Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contine
cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;
si mai sus 5 fl v. a.

Corespondentiele sè se adreseze Redactiune

„BISERIC'A si SCÓL'A.”

Er banii de prenumeratiune la
TIPOGRAFI'A DIECESANA in ARAD.

Sinodulu eparchialu aradanu.

Siedint'a VII.

S'a tiénut la 16/28 Aprile 1892 la 9 óre de-
minéti'a.

La ordinea dilei este reportulu comissiunei epi-
tropesci asupra reportului senatului epitropescu din
Arad, carea prin reportoriu Ioan Suciu propune,
si sinodulu ieia la cunoșintia reportulu consistoriului
din Aradu despre siedintiele tiénute si resolvirea
obiectelor intrate in decursulu anului 1891, — de
asemenea, ca consistoriulu a cumperat pre seaun'a
diecesei doue case din nemijlocit'a apropiare a resi-
dintiei episcopesci, si cumperarea efectuata se a-
próba.

Se ieia la cunoșintia reportulu consistoriului de-
spre administrarea averilor bisericesci scolarie si fun-
dationale a parochielor, despre revisiunea ratiocinie-
lor si preliminarelor comunelor bisericesci, mai
departe despre administrarea averii fondurilor diece-
sane; si senatului epitropescu din Aradu pre langa
cautel'a indatinata i-se da absulutoriu pentru ad-
ministrarea averilor si pentru portarea socotilor pre
anulu 1891 cu acelu adaosu, ca incepéndu din
anulu proximu in puterea §-lui 132. din statutul
organic, senatulu epitropescu se substérrna si-
nodului pre langa ratiociniele anuale ale fondurilor
si fundatiunilor diecesane si inventariulu generalu
despre intréga avere mobila si imobila a diecesei,
precum si unu inventariu despre avere fiecarei funda-
tiuni, a carei natura si destinație ar reclamá
portarea de inventariu separatu de ceealalta avere a
eparchiei.

Cu privire la fundatiunea fericitului Teodor
Papp sinodulu decide a-se activá cât mai curénd
acésta fundatiune, ér cas'a din Lugosiu, aparténe-
toria fundatiunei, incât se va poté obtiené unu
pretiu favorabil si corespundétoriu se-se vênda; ér
rugarea lui Stefan Milencovicu si a preotului I. Ni-
corescu de a-li-se vinde pamentulu in suma de 55

jugere catastrale de pre teritoriulu comunei Jabar,
aportiènetoriu acestei fundatiuni se transpune con-
sistoriului din Aradu cu inviatiunea, că se aviseze
pre petenti, ca pamentulu nu este de vêndiare.

Siedint'a VIII.

S'a tiénut la 16/28 Aprile 1892 la 4 óre d. a.

Inainte de a-se trece la ordinea dilei presidiulu
aduce la cunoșintia trist'a scire, ca conmembrulu
Ioan Popoviciu Desseanu astadi la un'a ora si jume-
tate a trecutu la cele eterne; si sinodulu luand cu
durere la cunoșintia acésta trista scire si-esprima
condolent'i'a facia de regretatul barbatu, si tot de
odata decide a participá in corpore le actulu inmor-
mémentării.

Se pune la ordinea dilei alegerea de vicariu
episcopescu si presiedinte al Consistoriului din Ora-
dea-mare, precum si alegerea unui asesoru din cleru
in senatulu epitropescu al Consistoriului din Aradu
in loculu devenit vacantu, prin votare secreta, si
dupa ce la apelulu nominalu respundu 45 deputati
presenti, — scrutinandu-se resultatulu alegerii se
constata, ca pentru postulu de vicariu episcopescu si
presiedinte al Consistoriului din Oradea-mare Pré
Cuviosi'a S'a parintele protosincelu episcopescu Iosif
Goldis iu a intrunit 42 de voturi, ér 3 bile
au fost albe.

Pre bas'a acestui resultatu presidiulu proclama
pre Pré Cuviosi'a S'a, parintele protosincelu episco-
pescu Iosif Goldis iu de alesu vicariu epi-
scopescu si presiedinte al Consistoriului din Ora-
dea-mare.

Cu privire la alegerea unui asesoru din cleru
pentru senatulu epitropescu al Consistoriului din Aradu
resultatulu scrutinului este, ca dintre voturile date a
intrunit Dionisie Popoviciu 36, Ioan Bogdan 5, ér
4 bile au fost albe; si presidiulu proclama pre Dio-
nisie Popoviciu de asesoru onorariu alesu in sena-
tulu epitropescu alu Consistoriului din Aradu.

Dupa enunciarea rezultatului alegerii la propunerea deputatului Ioan Belesiu se esmit o deputatiune de 3 membri, constatoria din deputatii Ioan Belesiu, Nicolau Zigre si Pavel Miulescu, carea se invite la siedintia pre alesulu vicariu, parintele protosincel Iosif Goldisiu, si rentornênd deputatiunea cu alesulu, — Pré Santi'a S'a, parintele Episcopu-presiedinte i-publica rezultatulu alegerii, si aproband si Pré Santi'a S'a acésta alegere, impartesiesce alesului binecuvîntarea archierésca, rogand pre Celu Atot puternicu, că alesului se-i ajute, se pôrte cu deplin succesu si spre inaintarea si deplin'a multiemire a clerului si poporului credintiosu insemnata functiune de vicariu episcopescu si presiedinte al Consistoriului din Oradea mare.

Dupa acésta luand cuventulu pârintele protosincel Iosif Goldisiu multiemesce sinodului pentru increderea manifestata, si sperandu in ajutoriulu lui Ddieu, si incredintandu-se in sprijinulu binevoitoriu al Pré Santiei Sale si alu venerabilului sinodu eparchialu, dechiara, ca se va adoperá a justificá, prin fapte increderea manifestata facia de dênsulu de catra Pré Santi'a S'a parintele Episcopu-presiedinte si de catra venerabilulu sinodu eparchialu.

Continandu-se reportulu comissiunei epitropesci asupra reportului comissiunei sinodale, esmise pentru scontrarea cassei consistoriale, sinodulu la propunerea comissiunei ia la cunoștinția, ca comissiunea sinodală scontrand cass'a aflat, ca aveare diecesei se administrează corectu si in deplina consonantia cu regulamentulu in vigore.

Dupa acésta se votéza bugetulu Consistoriului din Arad.

Apoi se pune la ordinea dilei reportulu comissiunei organisatorie asupra hartiei Escelentiei Sale, domnului Ministrului regiu ung. de culte si instructiune publica dto 22 Aprile 1892. Nru 7680, referitoria la regularea conferintelor invetiatoresci prin statute aprobande de guvern; si sinodulu la propunerea comissiunei aviséza Consistoriulu din Arad, că se faca o reprezentatiune catra Inaltulu Ministeriu, in carea se espuna, ca invetiatorii se instrunescu in conferintie pre bas'a dispusetiunilor statutului nostru organicu, si se-lu róge a abstâ dela dorint'a de a-i-se presentá statute; ér pentru casulu, cand acésta reprezentatiune ar remané fara resultat, caus'a acésta se-se substérna pré venerabilului Consistoriu metropolitanu, cu rogarea, că se intrevina in acésta afacere la inaltulu Ministeriu, eventualminte se-o supuna deliberării maritului congresu nationalu-bisericescu.

Cu privire la harti'a pré Venerabilului Consistoriu metropolitanu, referitoria la infiintarea duor eparchii noue in provinci'a nostra metropolitana, la propunerea comissiunei se iea urmatoriulu conclusu:

Sinodulu aderéza intru tóte la planulu de arondare al noue lor eparchii, care se cuprinde in harti'a Escelentiei Sale, Inalt Pré Santitului Domnu Archiepiscopu si Metropolitu Miron Ramanul dto 22 Ap-

rule 1880 Nr. 159 ex 1879 Metr. adoptatu si de acestu sinodu prin conculsulu de sub Nrulu 176 din 1884 ; ér incât privesce conculsulu de sub Nru 146 din anulu 1891 alu sinodului archieicesanu sinodulu dechiara, ca crearea unei noue episcopii in archiecesa pana astadi nu este intemeiata pre nici unu conculsul alu maritului congresu nationalu-bisericescu, si deci credem, ca infiatiarea acelei diecese :

a) devine superflua, daca s'ar esecutá conculsele maritului congresu Nru 105 din 1870, 55, din 1874 si 243 din anulu 1878 pre langa arondarea nouelor episcopii amintite in punctulu antecedentu al acestui conculs sinodalu, si

b) crearea acestei noue eparchii in archiecesa ar trebuí mai ántai supusa hotărîrii maritului congresu nationalu-bisericescu.

Cuventu de deschidere

la a dou'a adunare generala a reuniunei districtuale a invetiatorilor romani gr. orient. din protopopiatele Consistoriului aradano din drépt'a Muresiului, tiemuta in 21 si 22 Aprile st. n. 1892.

Onorata adunare generala! D-loru si fratilor invetiatori!

Cea mai alésa fiintia dintre tóte fapturile Creatorului este fara indoiala omulu, căci numai pre densulu l'a inzestratú Dumnedieu cu tesaurulu cel mai nepretiuiveru, -- cu vointia libera.

Omulu, acésta oglinda, din care se reflectéza domnedieirea, prin voint'a s'a libera s'a departatú de factoriulu seu si a ajunsu la asia stare ticalósa, incât mai nu se deosebiá de animalele necuventatorie. Unu pasiu mai trebuiá in jos, si genulu omenescu se prepadiá prin abusarea de voint'a s'a libera. Si in momentele cele desperate, in pozitiunea deplorabila, in care ajunsese, cine i-a tins mana de ajutoriu? Cine i-a luminat mintea si i-a indreptat pasii pre calea catra bunu, frumosu si nobilu, daca nu insusi Creatoriulu seu, trimitendu-i de salvatoru chiar pre fiulu seu unulu nascutu?

Mantuioriulu lumiei prin móre vremelnica si-a sigilatu principiile si ne-a invetiatu, ca voint'a libera numai atunci se manifestéza a fi derivata din Domnedieu daca omulu staruesce neincetat se promoveze binele comunu si se apere flamur'a adeverului, chiar si cu sacrificare propria.

Pentru-cá se pôta promová cineva binele comunu si se apere adeverulu, se recere că se intellegh ce este binele comunu, si ce este adeverulu? Ér aceste le pôte pricepe numai cel cu minte luminata, adeca omulu, intru carele voint'a libera si-in-drépta de-apururia ochiulu spre isvorulu divin, din carele si-are sorgintea.

Promovarea binelui comunu si sustinerea adeverului, acesti talismai erediti dela insusi Mantuitoriu nostru Isus Christosu, dela invetiatoriulu tuturor invetiatoriloru, fiind si scopulu reuniunei nostre, Ve salutu D-loru si fratiloru invetatori cu

Christosu a inviatu !

Nemuritoriulu Cichindealu dicea odinióra: „Minte, minte, — iubita natia romanésca ! — când te vei intrarmá cu dens'a, natia mai alésa decât tine nu va esistá pre faci'a pamentului !“

Luminarea mintii natiei romanesci este scopulu finalu al tuturor in cordarilor nostre ; si pentru realisarea acestui a se recere că si noi se avem minte luminata. Restrinsi prin forti'a impregiurărilor la activitatea nostra dintre patru pareti angusti, dar totusi destul de largi, ai salei de inventiamentu, singurateci nu potemu si in curentu continuu cu giganticii pasi ai progresului ; de aceea ne-amu intrunitu in acésta reuniune, că prin poteri unite se ne luminau unii pre altii la minte si se invingemu cel pucin o parte din obstaculii, ce ne impiedeca in mersulu nostru culturalu. Ajutand unulu altui'a ni-se potentieza poterile spirituali, devenim din di in di tot mai firmi in caracteru, adeca in acea vointia libera, ce emanéza si sta in contactu neintrerupt cu fiinti'a cea nemarginita, cu isvorulu tuturor vedinteloru si nevediutelor.

Cum ne-vomu poté ajutá mai bine unulu altui'a si scopului nostru finalu, decât daca vomu ascultá de sacrele principii ale divinului salvatoru ! Elu díse invetiaceiloru sei : „merg end in vetiatitóte ne a murile, botez and u-le in numele Tatàlui, si al Fiului, si al Santului Duchu !“

Aici se cuprinde principiulu supremu al pedagogiei tuturor timpuriloru ! Pe drapelulu reuniunei nostre este scrisu : „Scol'a romanésca in spiritu ortodoxu orientalul.“ Pre langa densulu suntemu concentrati si pentru densulu voimu se traimus ! Acést'a este ce ne-a chiamatu astădi intre paretii palestreloru sacre ale muselor romanesci ! Pentru dulcea nostra limba si pentru santele asediamente apostolesci s'au jertfiu protoparentii si ni le-au predat intacte, că astfelii se le dàmu si noi urmasilor nostrii spre mostenire din neamu in neamu ! Se cultivàmu dara noi in noi insine limb'a si relegea romanésca mai pre sus de tóte, si apoi otielindu-ne spiritulu cu tóte resultatele pedagogiei moderne, se avemu inaintea nostra de idolu scol'a romana confessionala, că se ne apropiàmu tot mai multu de visulu bardului, ce se cuprinde in versurile :

Venitoriu de auru romanimea áre
Eu prevedu prin seculi a ei inaltiere !

Destinati de provedintia se traimus intre atâtea popore de alt neamu, individualitatea nostra vomu

conservá-o numai, daca din scol'a romana confessionala va resuná totdeun'a unu glasu, si acel'a va fi intre tóte impregiurările glasulu in vetiatoriului romanu confessionalu, de óre-ce că invetiatori romani potemu strabate in spiritulu cel fragedu al fiului de romanu, ér că si invetiatori confessiunali comunicam fiitoriloru cetatieni numai astfelii de cunoscintie, cari isvorescu din moral a crestina intemeiata de Isus Christosu.

Placuta, dar grea sarcina apasa umerii nostri d-nilor invetiatori, scim in se, ca arborele atunci si estinde mai tare radecinile prin pamentu, cand afara bate ventulu mai vehement. Ispitele timpului sunt multifarie, si ne dore când trebuie se constatamu, ca unele provin chiar din sinulu nostru. Trecutulu nostru viforosu ne-a facutu inse destul de vânjos, că se le potemu privi pre tóte cu disprețiulu cuvenitul !

A disu Mantuitoriu lumei catra invetiaceii sei : de veti ave credintia numai cât grauntiulu de mustaru, veti dice muntelui acestuia : „muta-te si el se va mutá !“ Noue inse ni-dice geniulu poporului romanu : „De veti ave cât de pucina alipire catra limb'a si legea stramosiesca, atunci ori ce viscolu sau furtuna va cutrierá hotarele vóstre, poporulu romanu va remané intactu, si va deveni tot mai forte.“ Se cultivamara in fragedele mladitie ale poporului romanu mai pre sus de tóte simtiulu pentru alipirea fanatica de limb'a si legea stramosiesca, si atunci se simu deplin convinsi, ca glasu competentu nu va resuná in potriva nostra ; lumea cea limpede-binegratiora ne va aplaudá, ér posteritatea ne va bine cuventá !

Scopulu finalu al tuturor nisuintielor nostre se fie dara : promovarea din tote poterile a inventiamentului elementarul, prin scol'a romana confessionala.

Patrunsu de aceste principie, ve salutu de buna venire, si rogandu-ve se participati cu demnitate si maturitate la cestiunile, ce vi-le presentéza comitetul prin alaturat'a programa, dechriaru a dou'a adunare generala ordinara a reuniunei districtuali aradane de deschisa !

Aradu, 21 Aprilie n. 1892.

T. Ceontea
pres.

Importanti'a istoriei pedagogice.

(Memoriei neuitatului meu profesor Dr. Lazaru Petrovici)
(Continuare.)

Studiile superioare si le-a facut la facultatea teologica din Paris, in societatea lui Ioan Baptist de La Salle.

Primii 10 ani de preotia i-a sacrificat, pentru conducerea institutului junelor fete reformate.

Cá dirigentu alu acestui institutu a avut ocasiune Fenelon a stadiá din punctu de vedere psicnicu si pedagogicu femeia, care studiu apoi l-a publicat sub titlulu

„de l'Education des filles,” adeca despre educatiunea fetelor.

Acest studiu de o valoare eminenta, atat pentru ideile respective principiile pedagogice rationali-profesate, cat si pentru frumsetea stilului, este asta dicind basa opurilor si principiilor educatiunei moderne.

Mai apoi pentru rarele sale calitati, fu numit archeiscopu de Cambrai, de unde inse se retrasi in urma unor scrisori ale sale; el murii la 7 Ianuariu 1715.

El a mai scrisu in scop educativ si pe Telemac, fabule ect.

Principiile sale espuse in opulu de l'Education des filles, se reduc la urmatorele:

In primulu capitolu espunendu-si principiile, pe langa invetiamentulu recomandatu de Fleury, el pretinde inca: istoria Greciei si a Romei, istoria Francei, apoi descrierea tierilor mai departe, precum si studiulu limbei latine. Pentru desvoltarea simtiemintelor nobile si a virtutii, recomanda cetirea opurilor retorice si poetice.

Dupa ce a spus principiile sale, face unu studiu comparativ asupra sortii si positunei femeii in societate, cum era in seculu seu, dicendu: „fara densele binele este cu nepotintia, caci ele edifica si ruinedia casnele, ele regulaza tota afacerile casnice; cu unu cuventu ele decid sorteia nemului omenescu.”

„Trebue se se incépa de timpuriu educatiunea copiilor dice Fenelon. Prim'a etate, carea adesea se lasa pe sem'a unor femei ignorante si neregulate, este aceea, unde copilulu primesce impresiunile cele mai profunde.”

In cat pentru instructiune dice Fenelon, invetiatoriu trebue se se multumesc a urmă natura. Simte copilulu trebuintia de a observa? El bine, se i-se procure ocaziunea de a observa, respundiendu-se la tota intrebarile si conducendu-se catra altele noue. In modulu acesta spiritulu seu se va inavut cu diverse cunoștințe, fara a fi incercata ostenelele studiului. Principii, cari mai apoi s'au desvoltatu de Rousseau si Basedow,”

„Inviatiamentulu religiosu trebue se se incépa prin destingerea sufletului de corp, si prin cunoștința unui Dumnedieu atot puternicu, creatorulu si conservatoriulu universului.”

Pentru a forma pe femei pentru chiamarea lor, Fenelon pretinde a-se deprinde fetele inca de timpuriu in cele casnice, concrediendu-le ocupatiuni casnice in raport cu capacitatea lor.

Pentru demustrarea importantiei educatiunei femeii, Fenelon a enunciat acest principiu teologic: „Femeile find jumetate din genulu omenesc, rescumperate cu sâangele lui Isus Cristosu, si ursite ca si noi, pentru vieti a vecinica.”

2. Mihailu Montaigne,

nascutu in 28 Fauru 1533, reposatu la Bordeaux in 13 Septembrie 1592.

Dupa terminarea studiilor in colegiulu din Bordeaux, a ascultatu drepturile, er mai apoi a imbratisiat cu totulu filosofia.

Montaigne nu s'a ocupat in special cu instructiunea totusi, in scrisorile sale filosofice gasim frumose principii, ba in special in ale metodicei este un adeverat reformator, caci pana cand antecesorii sei au tins mai mult a largi campul instructiunei, el si-a indreptat mai mult atentia asupra modului de a inveti.

Eta cum critica el invetiamentulu gresit al timpului seu:

„Daca avem in vedere modul in care primin instructiunea, nu ne mai potem mira, ca atat invetiatorii, cat si elevii nu devin mai folositori.”

„Ingrigirea si spesele parintilor nostri n'au altceva in vedere, decat a ne umplea capul cu scientia; despre ratiune si virtute, nici vorba nu e. Ei sunt forte multiamiti, daca scim latinesce sau helenesce, daca scriem in versuri sau in prosa; nu se interesada inse deloc, deca am devenit mai buni sau mai morali, desi acest'a e principalul. Acest reu forte daunos educatiunei, trebuie se dispara, se manifestam preferintia pentru cel mai bine inventiat, si nu pentru cel ce este mai mult inventiat; se nu lucram numai a desvoltá memor'a copilului, ci se ingrigim si de ratiunea si consciintia sa.”

El condamna negrul mechanismu ce a dominat atunci intru a recitat numai pre Cicero, Plato, Aristotel ect. ceea ce poate face si unu papagalu dice Montaigne.

„Memorisarea fara intielesu — dice el — este cea mai teribila sclavia spirituala. Invetiatorii, instructorii, profesorii cari tamaedia acestui monstru in cultulu lor, nu sunt cei ce formedia animele si inalta spiritele ci cei ce le deformedia si le degradedia;” er alt unde dice: „A sci ceva de rost, insemnaza a nu sci nimicu, despre aceea ce scie omulu bine, poate dispune fara a-se mai uitá in carte. Scolariulu trebuie se aiba libertatea de a lucra independent.”

Acesta critica a lui Montaigne, atinge unulu dintre cele mai esentiale puncte ale pedagogiei, reprobus chiar si de Pestalozzi; carele de exemplu se intréba: Spre ce-mi va servir, a sci se resolvediu o problema din aritmetica dupa óre-care forma, deca, dandumi-se o problema afara de scola, nu sciu se o resolvu prin insasi forta inteleghintiei mele si prin directiunile prescrise de densa? Spre ce-mi va servir diferite opinii, deca eu insumi judecandu, nu pot posede propria-mi opinie?

Elu pretinde deci a desvoltá tota facultatile, pentru a-lu intarí si face capabil pe omu a lucra liber si fara ajutare streine.

Elu a pus mare pond pe individualitatea elevilor, éta ce dice:

„Este forte cu greu a cunoscere de timpuriu inclinatiunile naturale ale copiilor, si prin urmare se cautam a indemná totdeauna spre lucruri bune si folositore, necontrariand natura, si dandu-i unu educatoru, care se aiba capulu nu plinu, dar bine facutu si care se incépa arestandu-i copilului lucrurile despre cari vorbesce, facendu-lu se le guste, se le aléga si se le deosebesca elu insusi. Asemenea nu e bine, că invetiatoriu se vorbesca singuru ci, se asculte si pre scolariu, vorbind la rendulu seu, si nu ar fi reu, că cete odata se-lu faca chiar a apucá scolariul inainte, pentru ca se judece singuru terenul ce si l-a ales si se védia invetiatoriu pana la ce punctu trebue se se cobore pentru a-se acomodá cu forta scolariului, acesta inse cu o proportiune bine cumpanita, caci altcum poate avea rele consecintie.”

O parere gresita a avut inse Montaigne, cand a preferat educatiunea privata celei publice.

Elu a scris forte mult, cari scrisori lea depus in opul seu numit „Essais.”

3. Francis Bacon de Verulam.

Marele naturalist englez s'a nascut in 22 Ianuariu 1561 in London. Inca in etate de 14 ani si-a facut studiile la universitatea din Cambridge, de unde mai apoi s'a dus la Paris.

Dupa finirea studiilor a caletorit prin tota provinție Franciei, din carea caletoria numai mórtea parintelui seu l-a reintornat in Anglia, unde in etate de 28 ani ocupa postulu onorific de consilieru straordinariu a reginei Elisabeta, er mai apoi al lui Iacob I. la carele avea mare trecere.

Mai apoi inse fiind acusatu, ca ar iutrebuintia sigilulu regescu, spre inavutirea proprie, fă destituitu si inchis, de unde a scapatu dupa ce s'a doveditu neculpabilitatea sa.

In ultimii ani ai vietii sale a traitu retrasu, consacrendu-se cu totulu sciintiei pana la mórtea s'a intemplata in 9 Aprilie 1626.

Fructele activitatii sale sunt „De dignitate et augmentis scientiarum,” aparuta in 12 editii si „Novum organon scientiarum.”

El a luat o directiune cu total noua in invetiament dicendu ca natur'a, esperint'a si fenomenele sunt unicele si cele mai necesare isvoré de adever.

„Ah de ar deschide ómenii cu pietate si cu umilitia cartea fapturilor, — dice Bacon — de s'ar aprofondă in ea, si de s'ar pune a o studiu din tot sufletul, liberi de ori ce prejudetie!

Acésta carte este cuventul si limb'a, ce resuna in tóte unghuriile pamentului, si pe care confusiunea limbilor dela turnulu Babilonului n'a potut se o alteredie, acésta limba trebue se o invetie ómenii, si mai facendum-se odata copii se nu le fie rusine a invetiá ABC-eile acestei limbi. Nu este vorb'a aici numai de o desfatare contemplativa, ci de trebile si fericirea ómenilor, ba mai multu, de poterea lor da lucrá.

Omulu unu servu si interprete al naturei, numai intr'atât pote lucrá si cunóisce, incât el a esperiatu si a scrutat ordinea naturei prin esperimente séu contemplatiuni. Mai multu de atât omulu numai pote face si scí nimic. Pentru-ca nici o putere nu pote deslegá sau frângelantiulu causalor nici nu poti invinge natur'a altcum, decât numai ascultând si supundu-te ei. Drept aceea, tendintiele ómenilor de a-si cascigá sciintia si potere, convinu intr'adeveru la olalta, si temeiulu pentru care esperimentele nu reiesu bine este, ca ómenii nu cunoscu causele.“

„Totu lucrulu sta in aceea, ca noi nu trebue se ne intócem ochii dela lucrurile din lume nici odata, ci se absorbim in noi imaginile lor, chiar asia precum sunt ele. Cu imperiulu naturei togmai asia sta lucrulu, că si cu imperati'a ceriului: noi trebue se fim copii, pentru-cá se potem intia in natura.“

Ce marézia ideia, ce mare adeveru!

Elu predica evangeliulu naturei, si tot ce s'abate dela acést'a e nesiguru.

Elu dice, ca fie-care se-si pastredie independenti'a, se scrutdie si se critice ceea ce altulu crede a fi esplimatu că adeveru, elu supune la o critica severa scrierile Grecilor; condamnand ori-ce sentintie esprimate dnpa alti autori. Judecat'a ce o esprima omulu — dice Bacon — trebue se fie basata si castigata prin contemplatiune si observare, trebue se purceda din o convingere interna.

In loculu realismului idealu ce dominá pana atunci in instructiune, elu a introdus realismulu realu, pretin-dind, ca.tóte obiectele reale, se se invetie dupa realism, adca aretandu-se in natura, ori prin modele; prin ce elu cu drept cuventu se numesce intemeietoriulu pedagogiei reale.

Densulu condamna instructiunea privata a-lui Montaigne.

„Preste tot eu incuvintiediu educatiunea colegiala a copiilor si a tinerilor — dice Bacon — si nici decum cea din case private. In colegii se nasce intre tineri o mai mare emulatiune, ei au aici inaintea ochilor nisce barbati demni, ce insufsa respectu, si fragedele lor inimiile formédia dupa unu modelu. Ce se atinge de cursulu si ordinea instructiunei, nu trebue se scurte omulu nimicu nici se se pré grabésca, desvoltarea spiritului tre-

bue se fie libera, obiectele de invetiamentu trebue alese si propuse astfelui, precum cere individualitatea scolarilor.“

Bacon reduce progresulu la metodulu bunu séu reu al invetiatoriu lui. „In scol'a poporala, — dice el — invetiatorii trebue se fie, mai buni metodisci, decât profesori“

Elu accentuédia in fine intru atât importanti'a sciintielor naturali, incât face acésta comparatiune: „Sciintia este o piramida a carei baza inferióra este compusa din istoria si esperintia, partea medie din fizica si mechanica si partea superióra din metafisica si magia. In culmea piramidei este Ddieu Creatoriulu, dar este indoiosu, ca spiritulu omenescu ar potea ajunge vre-o data acolo.“

4. Wolfgang Ratich,

s'a nascutu la a. 1571. in Wilster; studiile filosofice le-a absolvatu in Hamburg si Rostock, de unde s'a dus in Amsterdam, unde studiu limba evraica si arabica.

In a. 1612 asternu dietei germane unu memoriu, espunend reformele sale in instructiune si promisiend ca prin nou'a s'a metoda: va face pe ori si cine in scurtu timpu se vorbesc latinesce, helinesce, evreiesce; va fondá o scola germana, in carea se se propuna tóte limbile si sciintiele si in fine a promisu a introduce in tóta Germania aceeasi limba, acelasi guvernamentu si aceeasi religiune.

Acesta promisiuni atrasee atentiunea palatinului Wolfgang Wilhelm din Neuenburg, precum si aducesei Dorothea de Weimar, cari lu sprigineau si proteguau; astfelui, incât nouele sale vederi erau imbratisiate pretutindenea.

Nu peste mult si Wolfgang deveni directorulu scólei din Köthen fundata de elu, la carea a adus unii dintre cei mai distinsi profesori, cari ii promisera, ca se vor tiné strict de metod'a s'a; dorere inse caci Wolfgang ocupat fiind cu edarea manualelor scolastice si cu inspecțiunea, n'a potut se propuna insusi metod'a s'a si astfelui n'a potut se-si vada realizate dorintiele sale, vediendu-se necesitatua se parasésca Köthen, ducend o viéta forte sdruncinata, pana la anulu 1637, in care anu murí.

Principiile sale sunt depuse in opulu seu „Nova didactica“ pentru care opu s'a si numit el „parintele didacticei.“

Principiile sale pedagogice se reduc la urmatorele:

Nu faceti decât unu singuru lucru de odata, faceti totulu in ordine unu mand cursulu naturei, repetati unu si acelasi lucru, incungurati forti'a si pedepsile intru a instruá, aveti in vedere uniformitate in tóte lucrurile si nu uitati ca primulu invetiamentu e in limb'a materna.

5. Ioanu Amos Comenius,

s'a nascut in Bomua din Moravia la a. 1592. că studentu a calatorit prin Germania si Holanda si returnand la a. 1614 in patria, a fost numit directoru alu scólei din Prerau, ér mai apoi deveni episcopu de Fulnek.

Mai târdiu din caus'a diferitector certe religionare, retragendu-se in Poluni'a se facu profesoru, edând la a. 1631 oper'a sa: „I anu a linguarum reserata“ séu „pórt'a deschisa a limbelor“, carea s'a tradus in 15 limbii atragend atentiunea tuturor barbatilor, asupra reformelor scolare-reclamate de densulu in acelu opu, ba Anglia si Suedia lu invitara in statele lor, spre a-le organizá scólele, unde s'a si dus.

La a. 1650. la invitarea principelui Rakoczi, a venit in Ungaria spre a organisá scóle, unde a si compus

celebrul seu op „Orbis pietus“ său lumea in fi-guri“ edandu-lu im Sárospatak in 4 editiuni.“

In acésta carte Comenius pretinde, că tot obiectele despre cari propunem, se le si aretam in natura, ori de pre modelle.

Elu a introdus icónele in istoria naturala. „Este o lege naturala dice el ca la tota obiectele, cari nu le potem areta in natura, avem lipsa de unele icóne.

Prin acestu opu Comenius a realizat principiul in viciamentului intuitiv, pe care doriá se-lu vada că bas'a tuturor scientielor.

In opulu seu „Didactica magna“ carea este asia dicend o Enciclopedia pedagogica dividata in 33 capitle, a pus basele organisarii studiilor, carea e togmai bas'a organisarii scólelor de astazi, si anume:

„Trebue se fie dice elu, o scóla materna in fiecare familia, o scóla populara in fiecare comuna, unu gimnasiu in fiecare oras, si o universitate in fiecare statu seu provincia.

Copii trebue se stea in scóla materna pana in etate de 6 ani, in scóla populara pana la 12, in gimnasiu pana la 18 si la universitate pana la 24 ani.“

In ceea ce privesce educatiunea familiară, ori materna dupa cum ii dice Comenius, aceea trebue a-i insusí omului basele cunoscintielor, ce ii vor fi necesari in vietia.

El pretinde desvoltarea simtiului limbisticu prin exercitii verbali, despre tot ce ne incunjura.

In scóla populara a pretins a se propune : lectura, scrierea, calculul, mesurarea, cantarea, catechisul, istoria etc ; ér incât pentru gimnasiu acela l-a dividat in 6 clase, elaborand unu planu, care a servit de baza la organisarea scólelor medii de adi.

In etate de 67 ani a scris opulu seu „Singu-rul lucru necesar“ in care face tota marturisirile sale religiose.

Tota filosofia consista in a admirá impreuna cu David operile lui Dumnedieu. Tota teologi'a mea consista in s. biblia, pe care in óra mortii mele o voi apropriá de gura si vom dice cu s. Tomas de Aquin „creed a cee a ce este scris in acesta carte.“

In pianulu studiilor sale, Comenius urmaresce des-voltarea naturala a facultatilor nostre, incepand cu primele manifestatiuni : atentiu, cugetarea, memorie ect.

Principiile sale se reduc la urmatoarele :

Omul este o fiinta rationala, regele celor-alalte creaturi ; inainte de a-se pogorî el pe pamentu, el avea deja cunoscintia de tot ce e in lume, de virtute si pietate.

Desi calea sa s'a intunecat, elu este totusiu capabil de aceste trei lucruri, prin gratia ce ne a dat-o prin Isusu Christosu, carele ne-a chemat la o vietia noua.

Sciintia, virtutea si pietatea nu se cuprind in natura umana, ele trebue destepitate prin studiu, exercitiu si rogaciune.

Instructia este cu atat mai inlesnicioasa, cu cat ea urmădia mai de aproape calea naturei.

Este o erore fundamentala a incepe studiul prin limbistica si a-lu termina prin lucruri, prin matematici, istoria naturala ; caci lucrurile sunt substantia seu corpulu inviciamentului, ér cuvintele imbracamintea.

Trebne mai antaiu se esercitam priceperea, apoi intelegrinta si apoi judecat'a, caci sciintia incepe prin observatiune, impressiunile prin minte si gravedia apoi in memoria si imaginatiune.

Elu a pus mare pondu pe limb'a materna — si inviciamentului intuitivu, si in genere a scris dupa educatiunea fisica, morala si religioasa.

Comenius a raposat in Amsterdam la 15 Noemvre 1671.

6. Ioan Locke.

Filosoful englez Locke s'a nascutu in Wrington — langa Bristol — la a. 1632; elu a absolvatu medicina la Oxford ; ér mai apoi-lu vedem că educator privat la contele Saftesbury.

La a. 1690 eda epulu seu „asupra spiritului uman“ érla a. 1693 „Meditatiuni asupra crescerii copiilor.“

Densulu este primulu pedagogu, carele a accentuat importanta educatiunei fisice, tractand forte frumosu dupa mijlocele aceluia : că imbracaminte, nutrementu, scalda, somnu, inotatu, calaritu ect.

„Baile reci — dice Locke — fac minuni asupra persoanelor debile.“

In ceea ce privesce educatiunea intelectuala, el pretinde că prunculu se invetie jocandu-se, lasandu-lu in voia libera, se invetie cand voiesce ; ceea ce inse e forte gresit.

Iubirea pentru laude si temerea de pedepsa, trebue se devina sprințul cel mai solid al virtutii — dice Locke. Laud'a meritata, se se spuna publice baiatului, prin ce i-se dupica recompensa, ér dojenirea in secretu, caci trebue se ascundem erorile si defectele lui, pana mai e timpu de indreptare.

(Va urmá.)

Iuliu Vui'a.

D I V E R S E.

* *Consistoriulu eparchialu aradanu* este conchiamatu in siedintia plenaria pre Joi'a viitora in 7/19 Maiu a. c. la 10 ore inainte de amedi pentru publicarea concluzelor, luate de venerabilulu sinodu eparchialu in sessiunea anului curentu, si pentru a-se luá dispusetiunile de lipsa pentru efectuarea acelor concluse.

* *Multiamita publica.* Cu ocaziunea siedintiei publice, aranjata la Daminec'a Tomei de „Societatea de lectura a tinerimei dela institutulu ped.-teol. ort. rom. din Arad,“ au contribuit pentru fondulu bibliotecii urmaritorii domui si anume :

Pre Santii Domnulu Episcopu Ioanu Metianu 5 fl. Familia Serb 5 fl. D-nii Dr. Ioanu Suciu, Moise Babescu si Teodor Papp cate 3 fl. D-na Mari'a Popovici 2 fl. 50 cr. D-nele : ved. Florescu si Elis'a Moga, d-nii Ieroteiu Belesiu, Ioanu Belesiu, Misici, Teodor Ceontea, Nicolae Fizesianu, Moise Bocsianu, Dr. Traianu Puticu, Dr. Ioanu Trailescu, Porfiriu Popescu, Adamovici, Aurelu Savici, Elia Moga, Teodor Filip, Constantin Gurbanu, Stefanu Novacu, Georgia de Vancu, Nicolau Zigre, Georgiu Popovici, Dr. Nestor Opreanu, Dr. Nicolau Oncu, Gavrilu Papp, J. Vessa, Grozda, Teodoru Stanu sen., Gavrilu Ardeleanu, Florianu Lazaru si Ardeleanu cate 2 fl. D-nele : Lucretia Tamasidanu ved. P. Popovici, Silvia Micula, ved. Popovici, Stanescu, E. Miclea, Crestici, ved. Savonescu, ved. Pop'a, d-rele : Stolojanu, L. Micsi'a, Cuzmanu, d-nii : Cimponeriu, Iuliu Russu, M. Russu, Victor Russu, Iuliu Nicorescu, Vasiliu Voiantiu, Petru Opreanu, Vasile Adamovici, Iuliu Chicinu, Vasile Olariu, Petru Mosiescu, Elia Dogariu, X. Y., V. Z., L. Rosiu, M. Nicora, N. Marcu, Ioanu Hresiu, Simeon Cornea, Aureliu Putici, Victoru Popoviciu, Romulu Nestor, Drd. Lazaru Popovici, Severu Bocsianu, Vasiliu Paguba, I. Moldovanu, X. X., Georgiu Purcariu, Aureliu Vancu, Georgiu Ciobrisiu, Iuliu Vuia, Ignatiu Pappu, Georgiu Craciunescu, Ioanu Costa, Feier, David Voniga, Ioanu Stefanutiu, Miculescu, I. Olariu, Lazaru Tescula, Tulcanu, M. D. Ardeleanu, Budai, Popovici, Ilie

Baiantiu, P. Trutia, Georgiu Lupsia, Ioanu Belesiu, Vasile Belesiu, Groz'a, Ioanu Tuducescu, Partenie, Ioanu Crisianu, Aureliu Draganu, Dr. Petru Piposiu, Gavril Piposiu, Valeriu Milovanu, Terentiu Moga, Vasiliu Mangra, Dr. Constantin Groza, A. Filip, I. Cacincă, M. Cacincă, I. Moldovanu, Teodoru Stanu jun., Lupsiai, Dr. D. Barbu, Efremiu Barbu, I. Evutianu, Nicolau Barbura, S. Buda, si Cismasiu, căte 1 fl. D-r'a Piposiu 60 cr. D-nii: M. Munteanu, T. Vatianu, Traianu Stoicanescu, Tocianu si N. N. căte 50 cr. P. Munteanu, a. b., si P. Drucianu căte 40 cr. Toma Siofranu, și Cominiti'a căte 30 cr. N. N. 20 cr. De la mai mult domni: 9 fl. 70 cr.

Pe celea postala am primit dela d-nii: Nicolau Dragancea, Eutimiu Blaga si Aureliu Oprea căte 1 fl. — Sum'a totala este de 182 fl. 30 cr.

Pentru sprijinul moralu si materialu, manifestatu si cu aceasta ocasiune, ne simtim datori a esprimá si pe aceasta cale cea mai caldurósa multiamita tuturor P. T. Domni contribuitori. Arad, 29. Aprilie v. 1892. — In numele societatii: George Proca, m. p. v.-president, Andrei Horvath, m. p. secretariu.

*** Contribuiri pentru alumneulu romanu din Timisióra.** Pentru alumneulu romanu a incursu pana astazi urmatorele contribuiri: I. Colectat prin d. Vincentiu Petrovici parochu in Toraculu-micu. Vincen-tiu Petrovici si Theodor Tempea căte 2 fl, comun'a bisericesc'a gr. or. romana din Toraculu-micu 3 fl, Giesi, Nicolae Onciu, Teodor Kitarescu, Gena Serb invetiatoriu si Rista Ursu căte 1 fl, Tom'a Popii economu 1 fl. 50 cr., N. N. 50 cr., V. A. 50 cr., A. B. 50 cr. P. Avramutiu, N. N., Teodor Cioban, Petru Cira, Vichentie Balos si Moise Petroviciu căte 50 cr., Iuon Spariosu si Vichen-tie Iancuti căte 40 cr., Cira Gyukits 30 cr, George Ursu, Filip Ursu, Teodor Balosi, Pavel Petcu, George Fluture si Sima Steopu căte 20 cr., Marcu Serb 10 cr., Damian Martin 8 cr., Stefan Nedelcu si Vichentie Martin căte 5 cr, sum'a 20 fl 58 cr. II. La subscrisul cassariu a intrat: Donu dela institutulu de credit si economii „Timisiana“ din Timisióra 200 fl, Don dela institutulu de credit „Victoria“ din Arad 25 fl, Vasile Valantiu invetiatoriu in Utvin, Nicolae Martinoviciu parochu Topolovetiul mare, Damaschin Carabasiu proprietaru Belintiu, George Lazaru advocat Vinga, Petru Anca parochu Maiere, Aurel Popescu notariu communal Beregseu, Aurel Popoviciu parochu in Chisioda, Alesandru Creciunescu parochu, Chinez, George Magdi proprietaru Mehala, Zacharia Dina, Ioan Marcu invetiatoriu Boci'sa montana, Chira Plavosin proprietariu Mehala, Iuliu Hatieg, Belintiu, Dr. Lazaru Simon advocat Ciacova, Giga Murariu, Pavel Friscan parochu Ghirocu, Ioan Uzon Ciacova, Demetriu Iorga parochu Ghilad, Pavel Rotariu advocatu Timisióra, Ionu Boncea invetiatoriu Giroda, Iosif Nicolaeviciu Liget, Damaschin Gruescu Boci'sa rom. Voicu Hamsea, Ioan Istiu Mehala, Iulia Totia Cianadulu serb, Gregor Balanescu, David Terfaloga Resit'a montana, George Creciunescu, Belintiu, Iovan Rotariu Mehala, Aurel Dragan Gilad, Alexandru Crenianu Resitia, Emerich Andreescu, Lucian Siepetian parochu Chiseteu si Ioan Balta parochu Beregseu căte 3 fl, Petru Augustin Chinez si Nicolae Fizesianu Timisióra căte 1 fl, Maria Rosiu 2 fl, Ion Bosica, Nicolae Bocean, Marcu Loichitia, Grün Iános, Catarina Hornung, George Georgieviciu, si Trandafir Girda căte 1 fl, Trandafir Marcheche, Pavel Tieran, Paul Miclea, Ioan Popoviciu s. Stefan Tibulea căte 1 fl., 50 cr, Ioan Bercean, Stefan Tibulea, Ionu Preda, Martin Regep, Paul Ioanoviciu căte 80 cr, Nicolae Jurca, Petru Cralovicean, Alesandru Iadaniantiu, Meila Savu, Savu Catrina, Simeon Moldovan, Iuhász Lajos, George Tomi, Stefan Adam, Nicolae Demenescu, Dimitrie Neagoe, Iosef Zi-

ermann, Ioan Franti, Todor Chie, Constantin Checia, George Lupu, Petru Hopota, Ioan Balaci, Ioan Achim, Moise Prodan, Adam Pava, Petru Curescu, Dimitrie Costi, Ilie Guritia, Lazar Teritia, Vichentie Iovanel, Pavel Vlajicu, Efta Millin, Petru Groz'a, Nicolae Trausch, Traila Franti, Ioan Cadariu, Sofia Manea, Nicolae Suciu, George Pava, George Munteanu, Dimitrie Jurji, Dimitrie Rosiu, Ion Iorga si Ion Satulu căte 50 cr, George Andreici, Evrem Boldurian, Ioan Gruia, Nicolae Adam, Dimitrie Rateu, Nicolae Minescu, Petru Chisodan, Dionisie Covaciu, Pavel Sirbu, Moise Gaitia, Moise Laichiciu, Romul Goia, Pavel Iugariu, Andrei Jebelean, Iovan Bogdan, Alesandru Mercescu, Gavrila Petruțiu, Pavel Dragan, Vichentie Gorun, Dimitrie Buleja, George Mili, Trifon Ardelean, Ioan Milos, Vasile Voichescu, Nicolae Magiar, Manasie Mioc, Lazar Adam, Nicolae Babuti, Nicolae Laichici, Ioan Groza, Dimitrie Urda, Ioan Gaiea, Moise Rotariu, Iosif Toma, Lazar Roman, Rusalin Farkasiu, George Parvu, Dimitrie Gergina, Ion Lungu, Gligor Pecurariu, Ioan Gavrila, Iosim Dragan, George Cadariu, George Scheusanu, Danila Bogdanov, Gaitiu Damian, Ioan Marian, Efta Traillin, Vasa Dragoi, Pentru Vermesian, Savu Merciu, Petru Sonda, Ioan Spatariu, Avram Beche, Simeon Iancu, Iacob Nicolovits, George Popescu, N. Bosioc, Nicolae Ioanovicu si P. Ioanovicu căte 30 cr. Nicolae Losan, Evrem si Nicolae Nescu, Pavel Galics, Lazar Rosiu, George Isa, Dimitrie Stoia, Ioan Ionescu, Petru Purcelus, Nicolae Mateika, Dr. Stefan Godian, Vasile Casap, Eva Arion, Dionisie Draghiu, Dionisie Zichitia, Constantin Cosariu, Michael Bitto, Petru Geci, Nicolae Bogdan, Simion Bogdan, Constantin Tripon, Ioan Barbulescu, Antoniu Ciucure, Ioan Bogdan, Stefan Vidac, Partenie Filip, Simeon Murariu, Zenovie Sava, Petru Micaescu, Dimitrie Gyuragy, Constantin Trepon, Nicolae Jivu, Dimitrie Petriti, Nicolae Hatieg, Iovan Stefi, D. Hoban căte 20 cr. Toma Loga, Toma Popescu, Mitru Stanitia, Nicolae Gerga, Nicolae Giuchin, Ioanu Popoviciu, Tatt Nica, Iosif Belintianu, Vichentie Gerda, Vichentie Magiar, Iotia Boscov, Emilia Rosiu, Ioanu Boldurian, Dimitrie Gorun, Lazar Mici, Ioanu Cionca, Ioanu Gerban, George Murariu, Maria Bobu, Petru Lupescu, Adam Odrobod, Iosif Vitiariu, Ioan Ristin si E. Stanescu căte 10 cr. v. a. Urmatorele comune bisericesci gr. or. romane din: Belintiu 51 cr., Chiseteu 50 cr., Budintiu 49 cr., Iktar 35 cr., Topolovetiul 50 cr., Sustra 60 cr., Susanovetiul 10 cr., Hassiasiul 21 cr., Teesiu 20 cr., Bres-tovatiu 26 cr., Hodosiu 10 cr., Chechesiu 10 cr., Visma 25 cr., Paniova 75 cr., Babsia 50 cr., Fadimac 20 cr., Barra 25 cr., Ficatar 40 cr., Radmanesti 48 cr., Lapus-nic 40 cr., Cladova 75 cr., Ohaba-lunga 25 cr., Balintiu 25 cr., Cutina 30 cr., Monostor 50 cr., Rachita 38 cr., Remetea-lunga 71 cr., Gruin 50 cr., Costeiul 70 cr., labar 15 cr., Ohabaforgaciul 61 cr., Fabric 2 fl 89 cr., Janova 1 fl 98 cr., St. Mihaiul roman 1 fl 08 cr., Barateaz 40 cr., Mosnitia 1 fl 75 cr., Beregseu 4 fl., 81 cr., Hodonia 41 cr. — Timisióra in 30 Aprilie 1892. — Ioan B andu, cassariulu alumneului.

C oncurs e.

Pentru deplinirea postului de invetiatoriu definitivu, dela scol'a gr. or. rom. din Nimaesci, protopresbiteratulu Beiusului, se scrie concursu cu terminu de alegere 30 de dile dela prim'a publicare.

Emolumintele suntu: a) Bani gat'a 108 fl. b) 15 cubule de bucate grâu si cucuruzu pretiuite 75 fl. c) 150 portiuni de fénú in pretiu de 30 fl. d) 6 mesuri de fasole in pretiu de 7 fl. 20 cr. e) 6 stangeni de lemn in pretiu de 30 fl. f) Din gradin'a scólei unu venitudo de

